

Рецензия

за научните публикации на доц. д-р Магдалена Костова-Панайотова,
участник в конкурса за редовен професор по номенклатурната
специалност 05.04.03. *Руска литература и литература на народите на*
ОНД, обявен в ДВ – бр. 90 от 19.11.2010 г. За нуждите на ЮЗУ «Неофит
Рилски», Благоевград

Магдалена Костова-Панайотова е родена на 12 февруари 1966 г в град Плевен. Завършила е Руска езикова гимназия в град София (1984) и Българска филология и Журналистика в СУ “Св. Кл. Охридски” (1991).

От 1993 до 1996 е аспирантка на самостоятелна подготовка в Катедрата по Руска литература при СУ “Св. Климент Охридски”. Защищава дисертация на тема “Художественият свят на Г. Иванов. Поезия и проза” - 18 декември 1996 (диплома май 1997 г.). От 1999 -2002 води лекции на хонорар към ВТУ “Св. Св. Кирил и Методий”.- История на литературата (Българска и руска литература на XX век). От 2000 – до понастоящем води лекции към СУ “Св. Кл. Охридски” последователно към катедрите по “Руска литература” и “Теория и история на литературата”. От 2006 година след конкурс е редовен доцент по Руска литература към ЮЗУ “Неофит Рилски”.

През 2007-2008 година е ръководител на катедрата по „Чужди езици” на Филолофическия факултет и Заместник декан за научноизследователския и издателския сектор. Понастоящем е научен координатор и координатор издателска дейност на факултета.

Доц. д-р Магдалена Костова-Панайотова има изнесени лекции в чужбина: януари 2007 – Литературен институт М. Горки, Москва – Лекция на тема руска неофициална лирика, декември 2009 – Държавна академия за славянски култури, Москва – лекция на тема “Най-новата българска литература след 1989 г.”.

До декември 2010 г. Магдалена Костова-Панайотова е автор на 9 книги (7 от тях научни) и над 70 статии в специализирания периодичен печат. Автор и съавтор на 4 учебни помагала. Автор и редактор в три енциклопедии – “Българска енциклопедия от А до Я”, издателство “Труд”, 2002, второ издание 2003; “Герои на световната литература”, Издателство “Труд”, 2008 и Българска енциклопедия в 3 тома, издателство на БАН (под печат). Автор на рецензии, отзиви и др. материали в периодичния печат – „Литературен вестник”, „Култура”, в-к”Неделник”, сп. „Език и литература”, „Български език и литература и др. Автор на учебни и методически материали в сп. “Ученически свят”, “Аз буки” и др. Участвала е в няколко експертни комисии към МОМН, има участия в национални и международни проекти. Преводач и редактор на 15 книги към издателствата „ПАН” и „Слънце” и „Труд”. Редактор в Електронно издателство „Литернет”, член на редакционния съвет на международното

списание „Другие берега”, Москва, редактор в сп. „Public republic”, Хамбург. Главен редактор на сп. „Езиков свят” на Филологическия факултет на ЮЗУ.

Доц. д-р Магдалена Костова-Панайотова участва в национални проекти и експертни групи през 2008-2010 години, в международни научноизследователски проекти.

Кандидатката членува в научни и творчески съюзи: Съюза на учените – клон София, Международната асоциация на преподавателите по руски език и литература – МАПРЯЛ, БАУЖ – българска асоциация на университетските жени, клон на Европейската асоциация на университетските жени, “Литературна академия” “Аудитория” – “М. Горки”, Москва.

Доц. д-р Магдалена Костова-Панайотова осъществява и активна редакторска дейност. Редактор е на рубриците “Култура”, “Общество”, “Личности” на в-к “Неделник”, Ню Йорк, в периода 2000 – 2007. Редактор е в редакционната колегия на международното ежесечно литературно-научно списание: [Another Hemisphere Magazine](http://drugopolushar.narod.ru/drugPolusharie.htm) - Другое полушарие – Москва -<http://drugopolushar.narod.ru/drugPolusharie.htm>. Редактор е в Международното списание, базирано в Хамбург, Германия, Publik republik - <http://www.public-republic.com/redakzia>. Главен редактор е на сп. “Езиков свят”, орган на Филологическия факултет в ЮЗУ, Благоевград - <http://ezikovsvyat.swu.bg/>. Редактор е в Електронното списание на култура и литература – Литернет.

Кандидатката е преводач и носител на наградата на Националното радио за стихосбирката “Тропизми”, 1997, наградата за литературна критика от конкурса “Южна пролет”, за книгата “Животът, който ми се присъни (Поезията и прозата на Георгий Иванов)” 2000.

В конкурса за професор по руска литература, обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски”, доц. д-р Магдалена Костова-Панайотова участва с 2 книги и 64 статии. Научната продукция на кандидатката е публикувана след придобитото през 2006 година научно звание „доцент”.

Обект на настоящото внимание ще бъдат две книги: *Руският XX век чете: КЛАСИКАТА, БЕЗ КОЯТО НЕ МОЖЕМ*, , Благоевград: УИ „Неофит Рилски”, 2008 и *Руският поетически авангард през XX век: теория и практика*, Благоевград: УИ „Неофит Рилски”, 2010.

Първата книга *Руският XX век чете: КЛАСИКАТА, БЕЗ КОЯТО НЕ МОЖЕМ*, , Благоевград: УИ „Неофит Рилски”, 2008 - е прочит на руската класика чрез призмата на авторовото виждане на руските творците от XX век. В книгата са събрани десет студии, обединени от общата идея за новото осмисляне на каноничното. Искам да отбележа, че изследователката е както учен, така и поет, затова нейното представяне на научните проблеми е винаги обвързано с поетическото възприемане на

света и елементите в него. Що се отнася до приносния характер на споменатата книга, тя съдържа несъмнени научни достоинства.

Първата студия *Пушкин – „нашето всичко“*. *Три цвята*, въвеждаща темата на цялата книга, е посветета на А.Пушкин – началото на всичките начала в руската литература. Както в 19 век, така и в 20 век Пушкин продължава да е авторитет и духовен извор за много творци. Използвайки концепта на цветовете /бяло, синьо и червено/, М.Панайотова интерпретира литературните пушкинови реминисценции в творбите на писателите от руската емиграция /Ходасевич, Цветаева, Г.Иванов, Бунин, Поплавски и др./, руския авангард и абериутите /Хармс/, концептуализма /В.Некрасов, Сапгир, Пригов, Холин/. Пушкин е от една страна авторитет за подражаване, от друга - излишен елемент /”да изхвърлим Пушкин от парахода на съвременността”/, от трета - предмет на обиграване и преиначаване. Цветът характеризира и изразява начина на боравене с авторитета и творбите на руския първокласик.

Във втората студия *„Где с воробьем Катулл и с ласточкой Державин“* /Образът на Державин в прозата на Ходасевич/ присъства авторитетът на Державин, учителят на Пушкин, в прозата на Ходасевич. „Сребърният век” чете поета Державин наново като един дързък експериментатор. Ходасевич е развълнуван не само от творчеството, но и от личността на Державин. Според М.Панайотова, за него „Державин е символ на здравето, дълговечното, разклоненото, за разлика от Чехов – „слаб, късоглед, вечно кашлящ, рано умрял”. /с.27/

Третата студия *Бунтар или покорен грешник /Ахасфер на Николай Мински/* малко изпада от темата – руска класика, но е оригинална с идеята си да се характеризира образа на Ахасфер като образ от античната литература в цикъла стихове на Николай Мински. Авторката използва сравнително-типологичния подход към анализа на образа на „странстващия евреин” в българската и руската литератури, като изтъква особеното на Агасфер у Н.Мински.

Четвъртата студия *Поемата в проза „Разпадането на атома” на Г.Иванов и „умирането” на класиката* – е задълбочен литературен анализ на посочената творба на Г.Иванов. „Творбата е мозаично, монологично-изповедално произведение, - пише М.Панайотова, - което фиксира въздушността на впечатленията, използва монтажната структура, в нея широко навлизат асоциативните полета. Тази книга е едновременно философски размисъл за човека, захвърлен в бездушния свят, закован в самотата си и уморен от блясъка на лъжливи чудеса, и романтичен протест срещу вездесъщото „световно уродство”. /с.42/ Авторката прави сполучливи съпоставки с романа на Сартр „Погнусата”, търси връзката с класиката и едновременно отблъскването от нея.

Петата студия *„Египетска марка” на О.Манделишам – текст и интертекст* и шестата *Текстовете матрешки на Вл.Набоков* студии са

посветени на литературно-културологичния анализ на посочените произведения. Вярно е, че в руското литературознание тези творби са изследвани още през 90-те години, но в България те са споменати само бегло в тесен изследователски кръг и сега стават достъпни за широк кръг изследователи и читатели.

Седмата студия *Матрицата на шаха в „Защита Лужина”* на Вл.Набоков и *„Партия шах с живи фигури”* на М.Павич, осмата студия *В огледалото на Чеховата „Чайка”* /*„Чайка”* на Борис Акунин/, деветата студия *Чуждият класик, или за кого пада гильотината* /*„Главата на Гогол”* на А.Корольов/, десетата студия *(Анти)героят на нашето време или по следите на изгубената духовност* („*Dухless*” на Сергей Минаев и „*Ампиr В*” на В.Пелевин) са сполучливи сравнителни литературни анализи на почти неизследвани произведения.

Достоинствата на книгата са следните: добра научна осведоменост на авторката, сполучлив литературен анализ, културно-исторически и сравнително-типологически подход към литературните явления. Книгата е снабдена с подробна научна библиография, която би допринесла за онези, които биха искали да се запознаят по-подробно с някои изследвания допълнително.

Втората книга *Руският поетически авангард през XX век: теория и практика*, *Благовград: УИ „Неофит Рилски”, 2010* преподнася на българската аудитория непознати за нея страници от руската литература на XX век. Книгата е както научна монография, така и университетският учебник, адресиран към всички онези, които се интересуват от най-новото и интересното в Русия. Заедно с това информацията е събрана и синтезирана с енциклопедическа точност.

Целта на изследването е авангардът да бъде представен като особен тип култура. В стремежа си да установи основното, типологически устойчивото, авторката отделя внимание на онези школи, практиката на които определя етапите на авангардната дейност. Формулирани са и задачите на изследването: да бъдат анализирани художествено-естетическите принципи на авангардното поетическо творчество; да бъдат изяснени особеностите на иновационното мислене; да бъдат изведени естетическите възгледи и поетиката на руския авангард, а също така и да се направи съпоставка с общоевропейските литературни процеси и явления.

Изследването има и теоретичен принос – в комплексния подход към настоящия културен феномен, което позволява да бъдат разширени представите за природата на авангардното творчество, да бъдат установени историко-културното значение и естетическото съдържание, а методологическата основа да бъде обусловлена както от трудове на творците от руския авангардами деятелей авангарда, так и от изледователите от различните области от хуманитарните знания.

Книга се состои от три части.

В първата част влизат три глави: «Авангардът и смяната на културните парадигми», «Преобрънатият свят: футуристичният взрив» и «Разноликото ехо (авангардни литературни групи през 20-те г. на XX в.)» - и е посветена на възникването на авангарда в Русия и неговото развитие на фона на смяната на културните парадигми на епохата, а също така и на класическия му период. В центъра на вниманието е направлението *футуризм* и авангардните литературни групи от 20-те години на XX век. Особено място е отделено на футуристическата «Група 41» и на ОБЕРИУтите.

В естетическата програма на «групата 41» «... категорията възвишено и трагическо се изключва, - пише М.Костова-Панайотова, - а прекрасното и безобразното са смесени. Лирическият аз е активна фигура, но тази активност е външно и е свързана с най-прости, често физиологични, действия при това те често се вършат в неправоподобни обстоятелства и изглеждат антиестетично.» /стр.61/ Персонажите са осмислени като свързани с отвъдното, отъждествени с неживи предмети.

«ОБЕРИУ – абсурдът като път извън детерминирания механизми» - с това подзаглавие се въвежда тази група в книгата. Проследявайки историята на възникването на ОБЕРИУ и определяйки нейните представители, авторката прави изводи за поетиката: «Поетиката на обериутите се строи като съчетание на стилистиката на наивизма, нелепицата или абсурда. /.../ Смисълът на изкуството не е в заума, макар че такива думи присъстват изобилно в текстовете на тези поети, а в разрушаването на обичайната логика чрез стълкновението на несъвместими смислови полета. /.../ Създавайки собствен език и свят, обериутите се стремят да изявят скритата трансцендентна същност на тази действителност.» /стр.90/

Във втората част влизат две глави: «Авангардът от втората половина на XX век. Поетически школи, групи, течения от 50-те – 70-те години» и «Поетически вектори на авангардното (80-90-те г. на XX в.)». В тази част от книгата се осмислят вариантите на авангардното поетическо творчество от втората половина на XX век.

Доц. д-р Магдалена Костова-Панайотова оспорва мнението на някои руски учени относно определението на периода от втората половина на XX век като «Бронзов век» на руската поезия по аналогия със «златния век» и «сребърния век»: «Това название обаче едва ли е коректно, защото асоциативната верига златен – сребърен – бронзов поражда представи за упадък на изкуството, които не са защитими в контекста на завръщащите се след години на мълчание имена и книги.» /стр.98/ Развитие на руската поезия продължава с оглед на преемствеността с класиката и въпреки официалните догми. Така се появяват групата «Лианозово», СМОГ «Наймладото общество на гении», «Филологическата школа», московският концептуализъм, соцарта, арtpоезията и др. уникални по рода си явления.

В третата част «Лица и гласове. Пропуснати присъствия» е разгледана поетическата практика на онези поети, чието творчество е останало извън научното внимание както в България, така и в Русия. Сред тях са Алексей Кручоних, Бенедикт Лифшиц, Елена Гуро, Давид Бурлюк, Иван Игнатиев, Всеволод Некрасов, Хенрих Сапгир, Леонид Губанов, Генадий Айги, Дмитрий Пригов, Елизавета Мнацаканова, Тимур Кибиров. Някои от тези имена са били до сега неизвестни в България. В «презентацията» на поетите литературният анализ умело се съчетава с художествения текст. И читателят на книгата получава възможността както да разбере за съществуването и творчеството на съответния поет, така и да прочете текста на една или друга творба. При това повечето текстове са преведени на български за първи път – от поетесата Магдалена Костова-Панайотова.

Подробната научна библиография по проблемите, засегнатите в изследването, говори не само за сериозността на книгата пред нас, но и дава възможност на българския читател-специалист допълнително да се отправи към текста на съответния научен труд.

Мисля, че появата в България на подобни систематизирани книги ще запълни празнотите в русистиката от XX век. Също така смятам, че книгите са сериозни научни трудове и имат несъмнен приносен характер. В заключение бих искала да обобщя, че научните търсения на доц. д-р Магдалена Костова-Панайотова са разнообразни по обхват и проблематика. Тя умее да подбира автори, като започва от някои класически имена, проследява исторически традиции, изследва внушителен брой руски писатели от XX век, прави сполучливи сравнения с български и западноевропейски творци. Анализите ѝ са направени с много добра литературоведска култура, с умение да проникне в тънкостите на художествения текст, често с предоставяне на неизвестни творби.

Убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да гласува положително за присъждането на научното звание *Професор по руска литература и литература на народите на ОНД* на доц. д-р Магдалена Костова-Панайотова.

13.04.2011 г.

София

Рецензент:

доц. д-р Татяна Фед
НБУ - София